

A. D. TSYMBALARU

Київ

LEARNING TOLERANCE: LESSONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The content aspects of the course «Lessons for Sustainable Development» in relation to tolerance formation in primary school students are described in the article.

Keywords: tolerance; sustainable development; education in elementary school.

А. Д. ЦИМБАЛАРУ

г. Киев

УЧИМСЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ: УРОКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В статье раскрываются практические подходы к формированию у младших школьников толерантности средствами курса «Уроки для устойчивого развития».

Ключевые слова: формирование толерантности, устойчивое развитие, воспитание в начальной школе.

Стаття надійшла до редколегії 23.07.2014

УДК 378.046-021.68-051:821

Л. В. ЧУМАК

м. Херсон

ПЕДАГОГІКО-ДИДАКТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЛІТЕРАТУРИ У ВИМІРІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглядаються педагогіко-дидактичні положення професійної майстерності вчителя літератури у вимірі творчої спадщини В. О. Сухомлинського. На основі ідей великого наставника щодо покращення педагогічної праці вчителя-словесника визначаються важливі аспекти акме-траєкторії професійного зростання вчителя світової літератури.

Ключові слова: професійна майстерність вчителя літератури, педагогіко-дидактичні положення В. О. Сухомлинського, акме-траєкторія, сучасна концепція індивідуальної діяльності вчителя літератури.

Постановка проблеми. З ранніших етапів виникнення людства передумовою розвитку й прогресу суспільства є передача накопиченого соціального, виробничого й духовного досвіду наступним поколінням. На переломних етапах історії глобальний характер і загострення проблем суспільства актуалізують філософсько-етичний аспект, зумовлюють необхідність постановки задачі формування суб'єкта соціальних перетворень, найважливішою якістю якого є «розвинена здатність до творчості в єдності з високої моральної відповідальністю» [12, 3]. «Практично всі без винятку видатні педагоги минулого і сучасності мають глибокі філософські підстави своїх педагогічних концепцій. Тому більшість дослідників педагогічної творчості особливу увагу приділяють опису та аналізу філософсько-педагогічних поглядів. Виявити філософські витоки творчості, простежити духовне становлення педагога – означає осмисли-

ти процес формування його індивідуальної діяльності» [18]. Сучасній Україні відомо багато славетних імен педагогів, спадщина яких заслуговує на вивчення біографій і способу життя, першоджерельне читання авторських творів щодо педагогічного мистецтва та морально-психологічної культури.

Одним із шляхів рішення проблеми розвитку професійної майстерності вчителя літератури, з нашої точки зору, є «квапливе студювання неосяжного масиву педагогічного світу Сухомлинського В.» [16, 25]. На наш погляд, у сузір'ї величних педагогів ідеї громадянськості та людяності та педагогічний досвід вітчизняного дидактика-практика В. Сухомлинського є співзвучними нашій сучасності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Життя й педагогічну спадщину великого вчителя досліджували сухомлиністи А. Борисовський, Д. Водзинський, С. Соловейчик та ін. Проблеми моральності й соціалізації осо-

бистості у творчості метра педагогіки висвітлювали А. Бик, Г. Глейзер, І. Зязюн, Г. Калмиков, А. Семез, М. Скрипник, О. Сухомлинська та ін. Погляди видатного дидакта щодо єдності навчання та розумового розвитку учнів розглянуто Н. Базиладзе, К. Кривошеєнко та ін.

Метою статті є розгляд аспектів розвитку професійної майстерності вчителя літератури у вимірі творчої спадщини В. О. Сухомлинського. Завданнями її є вивчення фундаментальних положень великого дидакта щодо професійності вчителя-словесника. Використано історико-аналітичний метод і метод теоретичного аналізу для розкриття сутності й особливостей вказаної педагогічної конструкції з орієнтацією на прогноз подальшого якісного результату процесу розвитку професійної майстерності вчителя світової літератури в системі післядипломної освіти. Новизна дослідження полягає у висвітленні педагогічно-дидактичних правил великого наставника щодо професійності вчителя літератури для можливості подальшого проектування акме-траєкторії означеного феномену як об'єктивної потреби освітньої практики у фахівцях високого рівня.

Виклад основного матеріалу. Реформуванням українського суспільства в період кардинальних соціокультурних змін визначається злгоденність не тільки оновлення змісту системи освіти відповідно до досягнень психолого-педагогічної науки, нових прогресивних концепцій, сучасних технологій навчання та досвіду, а й потреби в масштабній, творчій особистості педагога, покликаний опанувати професійне мислення й методологічні знання як надійні інструменти теоретичної та практико-перетворюючої діяльності, тобто запит на фахівця нової формації, який «осмислює власну діяльність, відчуває постійну потребу в самоосвіті та самовдосконаленні, має високу зовнішню і внутрішню культуру, систему духовних цінностей, соціально активну тощо» [10, 77].

У низці Законів України наголошується на необхідності професійного вдосконалення педагога, а саме «Про освіту» (1996) [9], «Про вищу освіту» (2002) [7], «Про загальну середню освіту» (1999) [8], Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століт-

тя» (1994) [5], Державній програмі «Вчитель» (2002) [6] та ін.

Отже, пріоритетними напрямками сучасної освіти на державному рівні проголошено нові підходи до політики вдосконалення професійності педагога.

На жаль, в «Українському педагогічному словнику» (1997 р.) [3] та в «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» (2011 р.) [2] термін «професійна майстерність» на розглядається.

Феномен «майстерність» у «Тлумачному словнику російської мови» С. Ожегова та Н. Шведової (2003 р.) визначається як «1. Уміння, володіння професією, трудовими навичками; 2. Високе мистецтво в будь-якій галузі. Тобто такий рівень виконання діяльності, який веде до високих результатів у цій сфері» [14, 345].

Дефініцію «професійна майстерність учителя» в «Педагогічній енциклопедії» (1965 р.) висвітлено як «високе і постійно вдосконалює мистецтво виховання та навчання, доступне кожному педагогу, що працює по покликанню і любить дітей. Педагог – майстер своєї справи – це фахівець високої культури, глибоко знаючий свій предмет, добре знайомий з відповідними галузями науки або мистецтва, що практично розбирається в питаннях загальної та, особливо, дитячої психології, який у досконалості володіє методикою навчання й виховання» [15, 739].

Означене поняття В. Бондар [1] і Л. Карпова [11] називають «соціально-психологічним утворенням», яке властиве особистості педагога. Р. Шакуров, у свою чергу, стверджує, що професійна майстерність має базуватися на «високому духовному рівні, загальній культурі, педагогічному досвіді та притаманним педагогові особистісних якостей, що мають професійне значення» [20, 31].

«Зростання професійної майстерності значно мірою залежить від того, наскільки кваліфіковано буде організовано цей процес, чітко й адекватно здійснюватиметься зворотній зв'язок, як ефективно спрацює система організаційно-методичних заходів, що забезпечують засвоєння та розвиток у викладача відповідних якостей і вмінь, сформованості рефлексії», – вважає О. Гура [4, 102].

Отже, професійна майстерність учителя літератури розуміється нами як реалізація фахівцем висококласної компетентнісної педагогічної діяльності на основі системи знань, умінь, навичок, особистісних якостей і власного професійного досвіду.

Сутність сучасної концепції індивідуальної діяльності вчителя літератури полягає як у розвитку його багатой, самобутньої особистості, так і в злитті громадського й особистісного смислів. «Індивідуальність педагога як суб'єкта професійної діяльності знаходить своє вираження у формі і змісті. Формальна сторона – це зовнішнє вираження індивідуальних особливостей особистості педагога. Воно проявляється у формі індивідуального стилю педагогічної діяльності, спілкування, поведінки тощо. Змістовна сторона має серйозну філософську основу» [18].

На думку В. Сухомлинського, «майстер педагогічної справи наскільки добре знає абетку своєї науки, що на уроці, в ході навчального матеріалу, в центрі його уваги не самий зміст того, що вивчається, а учні, їхня розумова праця, їхнє мислення, труднощі їхньої розумової праці» [17, 39].

Проголошуючи вчителя людиною, яка не тільки опанувала теорією педагогіки, а й практиком, який відчуває дитину, мислителем, котрий поєднує теорію й практику воедино, В. Сухомлинський наполягав на зверненні педагога у професійній діяльності саме до особистості школяра, наявності у фахівця вміння пізнавати духовний світ учня, розуміти в кожній дитині «особисте»: «Немає у світі нічого складнішого і багатшого людської особистості» [13, 355].

На думку видатного педагога, «вчительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке не припиняється» [19, 7]. «... немає жодної педагогічної закономірності, немає жодної істини, яка була б абсолютно однаково застосовна до всіх дітей. Тому що практична педагогіка – це знання й уміння, не тільки доведені до ступеня майстерності, але й підняті до рівня мистецтва» [19, 8].

Вважаємо доцільним привернути увагу літератора як учителя словесності до точки зору видатного педагога, що слово вчителя є

першим кроком до думки школяра. Великий дидакт стверджує, що кожен спеціаліст, який предмет би він не викладав, повинен бути викладачем словесності, бо слова педагога «знаходять відгук у серцях учнів і стають їхнім особистим надбанням лише тоді, коли мудрість фахівця залучає, одухотворює дітей цілісністю, красою ідейно-життєвих поглядів, морально-етичних принципів. Діти дуже добре відчувають фальш слів, якщо вони не відповідають моральному переконанню наставника. Вони нехтують тим, хто намагається видати темне за світле, прикрити похмуре світлими словами. Велика біда, якщо вчитель не уміє вибирати зі скарбниці мови саме ті слова, які необхідні, щоб знайти шлях до серця дитини, якщо в процесі виховання норм моралі та моральності ми не викликаємо позитивних емоцій, подібних тим, які з'являються в людини від зіткнення із чимось близьким і дорогим. Адже якщо слова, нехай навіть самі потрібні та красиві, про високу мораль не викликають емоцій, не хвилюють, то вони так і залишаться порожніми звуками, благими побажаннями» [18].

Отже, слово вчителя літератури має бути емним, мати глибокий сенс, емоційне забарвлення, воно повинно залишати слід у думках і душі школяра викликати в нього власні думки, переживання, спонукаючи до активної діяльності.

З нашої точки зору, вчителю літератури у професійній діяльності для розвитку мислення школярів стануть у нагоді й такі поради видатного дидакта: «Я раджу кожному вчителю: аналізуючи зміст знань, чітко виділяйте в них те, що учні повинні твердо запам'ятати й міцно зберігати в пам'яті. Дуже важливе вміння вчителя правильно визначити в програмі ті «вузли» знання, від міцності яких залежить розвиток мислення, розумових здібностей, уміння користуватися знаннями. Ці «вузли» – важливі висновки й узагальнення, формули, правила, закони та закономірності, які відображають специфіку предмета» [19, 39]. «Раджу всім вчителям: створюйте інтелектуальний фон для запам'ятовування, заучування, збереження в пам'яті програмного матеріалу. Учень міцно засвоює лише тоді, коли він думає» [19, 42]. «Прагніть того, щоб знан-

ня учня були не кінцевою метою, а засобом, щоб вони не перетворювалися на нерухомий, мертвий багаж, а жили в розумовій праці школяра, в духовному житті колективу, у взаєминах між школярами, у тому живому та безперервному процесі обміну духовними багатствами, без якого не можна собі уявити повноцінного інтелектуального, морального, емоційного, естетичного розвитку» [19, 46]. «... в розумовій праці на першому місці стоїть не заучування, не запам'ятовування чужих думок, а роздуми самого учня як жива творчість, як пізнання предметів, речей, явищ навколишнього світу за допомогою слова, як пізнання у зв'язку із цим найтонших відтінків самого слова» [19, 47].

Для оптимізації навчального процесу вчителю літератури бажано приймати до уваги, що на думку Сухомлинського, «готуючись до уроку, треба продумувати матеріал під цим кутом зору – знайти ті непомітні з першого погляду вузлики, де відбувається зчеплення причинно-наслідкових зв'язків, з яких і народжуються запитання. Адже питання збуджують бажання знати» [19, 49]. «Для цього необхідно знати, що треба розповісти, а що залишити недоговореним. Недоговорене – це ніби «приманка» для мислення школярів. Тут немає ніяких рецептів, придатних на всі випадки. Усе залежить від змісту конкретного матеріалу і від фактичних знань, що вже є в учнів... Мені ж треба, щоб думали, напружували розумові сили всі. Для того, щоб учні здобували знання, думаючи, вчителю треба добре знати їхні знання. Один дуже добре пам'ятає вивчене, інший щось забув. Ось тут треба бути таким керівником розумової праці, щоб кожен, вслухаючись у моє пояснення, ішов своїм шляхом, видобував із комор свідомості те, що там зберігається, а якщо в якомусь місці цієї комори – порожнеча, якщо нитка думки у декого обривається, треба заповнити порожнечу додатковим поясненням, усунути розрив у думці. Але це теж вимагає великої майстерності... Там же, де ніякої порожнечі та розривів у знаннях немає, я вдаюся до скороченого пояснення» [19, 50].

Отже, вищою майстерністю дидакта вчешний вважав вміння педагога вчити так, щоб

знання добувалися за допомогою вже наявних знань.

Розглядаючи проблему розвитку знань за допомогою читання, Сухомлинський доходить висновку, що «інтерес до знань неможливий без повсякчасного читання... літератури. Не може бути й мови про непохитний інтерес до знань, якщо учень не виходить за межі підручника... Учень бачить можливість переходу за межу обов'язкового програмного матеріалу, його хвилює перспектива плавання по безмежному морю знань, – ось це і є спонуканням до читання: підліткові, юнакові, дівчині хочеться знати» [19, 73]. «Чим важче вчитися школяреві, чим більше труднощів зустрічає він у своїй розумовій праці, тим більше йому треба читати: як фотоплівка слабкої чутливості вимагає тривалішої витримки, так розум ... учня вимагає більш яскравого та тривалого сяяння ... знань. Не додаткові заняття, не нескінченні «підтягування», а читання, читання і ще раз читання – ось що відіграє вирішальну роль у розумовій праці... І справа не тільки в тому, що читання рятує учня від неспішності. Завдяки читанню розвивається його інтелект. Чим більше... учень читає, тим виразнішою стає його думка, тим активніші його розумові сили» [19, 74].

Отже, одним із найважливіших аспектів професійної майстерності вчителя-словесника, з точки зору видатного педагога, є саме вміння пробудити в учнів інтерес до літератури і читання.

На думку В. Сухомлинського, «учень, який у процесі читання не може нічого сприйняти, по суті не вміє одночасно читати й думати, а це якраз і не може бути названо свідомим читанням. На якомусь етапі навчання учень має оволодіти вмінням настільки швидкого письма, щоб він одночасно писав і думав» [19, 77].

Отже, на уроках літератури вчителю дуже важливо домогтися від школярів побіжного та свідомого читання та письма, щоб дитина швидко сприймала зором і думкою цілу групу слів, пов'язану за змістом.

З нашого погляду, значущим аспектів професійної майстерності вчителя літератури є правильна організація уроку, вміння зацікавити дітей навчальним матеріалом. Ва-

силь Олександрович уважав, що «урок іде цікаво – це значить, що навчання, мислення супроводжуються почуття піднесення, схвилюваності учня, подиву, інколи навіть зачудування перед істиною, яка відкривається, усвідомленням і відчуттям своїх розумових сил, радістю творчості, гордістю за велич розуму й волі людини» [19, 80]. «Керування увагою – одна з найтонших і ще дуже мало досліджених сфер педагогічної праці. Щоб керувати увагою, треба глибоко знати психіку дитини, її вікові особливості. Багато років роботи в школі переконали мене в тому, що оволодіти увагою можна лише створивши, утвердивши, зберігши її певний внутрішній стан – емоційне піднесення, інтелектуальне натхнення, пов'язане з почуттям панування над істиною, з переживанням розумової гордості» [19, 109].

Таким чином, у разі незацікавленості вчителя літератури щодо створення в учнів на уроках внутрішнього стану емоційної піднесеності, інтелектуального наснаги, є загроза, що програмовий матеріал може викликати байдужість, а бездушна, розумова праця принесе втому.

Ми вважаємо, що вчителю літератури бажано також звернути увагу й на такі поради великого педагога: «раджу вам... щомісяця купувати книжки: 1) з проблем науки, основи якої ви викладаєте; 2) про життя і боротьбу людей, образи яких є світочем, прикладом для молоді; 3) про душу людини – особливо дитини, підлітка, юнака, дівчини (книжки з психології)» [19, 118]. «Створюйте, збагачуйте свою особисту бібліотеку художньої літератури. Залежно від того, з дітьми якого віку вам працювати, набувайте щорічно декількох десятків книжок, які допомогли б вам знаходити доріжку до серця ваших вихованців. Не забувайте, що художній твір, прочитаний вашим вихованцем і сприйняте його допитливим розумом і вразливим серцем, може стати тією краплею, яка часто не вистачає вихователеві для того, щоб чаша вагів моральності схилилася в потрібну вам сторону. Найголовніше, про що вам треба пам'ятати, комплектуючи свою бібліотеку: у книзі, яку ви дасте своєму вихованцеві, повинне бути повчання як жити. Образ героя цієї книги повинен по-

лонити, надихнути вашого вихованця, затвердити в його душі упевненість в тому, що людина велика та могутня» [19, 119].

В. Сухомлинський наполягав, що «вдосконалення педагогічної майстерності – це передусім самоосвіта, особисті ваші зусилля, спрямовані на підвищення власної культури праці і в першу чергу культури мислення. Без індивідуальної думки, без допитливого погляду на власну працю неможлива ніяка методична робота. Чим більше ви вивчаєте та спостерігаєте досвід своїх старших колег, тим більше необхідніші вам самоспостереження, самоаналіз, самовдосконалення, самовиховання. На основі самоспостереження, самоаналізу у вас народжуватимуться власні педагогічні ідеї. Вивчаючи, наприклад, зв'язки між тим, що робиться, і тим, що внаслідок цього виходить, ви робити висновок: від зерна, посадженого в добре оброблений ґрунт сьогодні, далеко не завжди можна чекати паростків уже завтра. Те, що робиться сьогодні, в багатьох випадках можна оцінити лише через кілька років. Це одна з дуже важливих закономірностей педагогічної праці. Вона змушує завжди думати про перспективу» [19, 137–138].

Отже, власні педагогічні ідеї у вчителя літератури народжуються на основі вивчення та спостереження досвіду старших колег, а також самоспостереження, самоаналізу, самовдосконалення та самовиховання.

Висновки і перспективи досліджень. Таким чином, вчителю літератури доцільно накопичувати по крупинці інтелектуальне багатство та педагогічну мудрість. Тільки повсякденне поповнення наукових знань надає можливість педагогу-майстру бачити розумову працю учнів у процесі викладу матеріалу, у центрі уваги якого знаходяться не думки про зміст уроку, а думки про мислення його учнів, що, за словами великого дидакта, і є вершиною педагогічної майстерності кожного вчителя, до якої й необхідно прагнути. Подальшими науковими розвідками означеного напрямку можуть бути дослідження зростання педагогічної майстерності вчителів Павлівської школи засобами самоосвіти та творчої діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондар В. Управління формуванням професійної компетентності вчителя / Володимир Бондар // Освіта і управління. — 2006. — № 2. — С. 20—27.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. — Вид. 2-ге, доп. й випр. — Рівне : Волинські обереги, 2011. — 552 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997 — 376 с.
4. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: [монографія] / О. І. Гура. — Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. — 332 с.
5. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI ст.»). — К. : Радуга. — 1994. — 61 с.
6. Державна програма «Вчитель» // Директор школи. — 2002. — № 21—24. — С. 3—23.
7. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України. — 2002. — № 17. — С. 2—8.
8. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. — 1999. — № 15. — С. 6—31.
9. Закон України «Про освіту». — К. : Концепції педагогічної освіти, 1996. — С. 20—88.
10. Зазуліна Л. В. Концептуальні засади вдосконалення професіоналізму педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти / Л. В. Зазуліна // Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика : матеріали міжнародної науково-практичної веб-конференції (15—16 травня 2013 року, м. Херсон) / За ред. В. В. Кузьменка, І. Я. Жорової, І. В. Воскової, В. С. Мусієнко. — Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. — С. 77—81.
11. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л. Г. Карпова. — Харків, 2003. — 20 с.
12. Кошель В. А. Формирование творческой личности в педагогике В. А. Сухомлинского: философско-этический аспект : автореф. дис. на соиск. науч. ступени канд. пед. наук : спец. 09.00.05 / В. А. Кошель. — Москва, 1995. — 20 с.
13. Лушников А. М. История педагогики: учеб. пособие для студ. пед. вузов / А. М. Сухов. — Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т., 1995. — 367 с.
14. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; РАН, Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. — 4-е изд., доп. — М. : ИТИ Технологии, 2003. — 944 с.
15. Педагогическая энциклопедия. — Т. 2. : Ж — Мясищев. — М. : Изд-во «Сов. энциклопедия», 1965. — 911 с.
16. Скрипник М. Джерела андрогогічних знань. Практикологічні настанови Василя Сухомлинського для підвищення кваліфікації педагогів // Управління освітою (Шк. світ). — 2008. — № 23. — С. 25—30.
17. Сухомлинський В. А. Сердце отдаю детям. — М. : Педагогика, 1983. — 318 с.
18. Сухомлинский о профессии учителя : реферат [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://studentbank.ru/view.php?id=4656>. — Название с экрана.
19. Сухомлинский В. Сто советов учителю. — К. : Рад. шк., 1988. — 304 с.
20. Шакуров Р. Х. Творческий рост педагога / Р. Х. Шакуров. — М. : Знание, 1985. — 167 с.

L. V. CHUMAK

Kherson

PEDAGOGICAL AND DIDACTICAL PROVISIONS OF PROFESSIONAL SKILLS OF THE TEACHER OF LITERATURE IN THE LIGHT OF CREATIVE HERITAGE OF V. O. SUKHOMLYNSKYI

The pedagogical and didactical provisions of professional skills of the teacher of literature in the light of creative heritage of V. O. Sukhomlynskyi are examined in the article. The important aspects of acme trajectory of professional growth of a world literature teacher are determined on the basis of the ideas of the great mentor for improving the pedagogical work of a teacher and philologist.

Key words: professional skills of a literature teacher, pedagogical and didactical provisions of V. O. Sukhomlynskyi, acme trajectory, contemporary conception of the individual activity of a literature teacher.

Л. В. ЧУМАК

г. Херсон

ПЕДАГОГИКО-ДИДАКТИЧЕСКИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА УЧИТЕЛЯ ЛИТЕРАТУРЫ В ИЗМЕРЕНИИ ТВОРЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ В. А. СУХОМЛИНСКОГО

В статье рассматриваются педагогико-дидактические положения профессионального мастерства учителя литературы в измерении творческого наследия В. А. Сухомлинского. На основе идей великого наставника по улучшению педагогического труда учителя-словесника определяются важные аспекты акме-траектории профессионального роста учителя мировой литературы.

Ключевые слова: профессиональное мастерство учителя литературы, педагогико-дидактические положения В. А. Сухомлинского, акме-траектория, современная концепция индивидуальной деятельности учителя литературы.

Стаття надійшла до редколегії 19.08.2014